ADIYAMAN UNIVERSITY SCIENCE AND CULTURE PERIODICAL
ADIYAMAN ÜNİVERSİTESİ BİLİM KÜLTÜR DERGİSİ

AKADEMİ ADIYAMAN

YIL/YEAR:1 SAYI/NO:3 / EKİM/OCTOBER 2012 ISSN:2147-1363

ADIYAMAN ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ HASTANESİ AÇILDI

THE HOSPITAL OF MEDICINE FACULTY HAS OPENED

ADIYAMAN'DA AÇIK KALP AMELİYATLARI YAPILABİLECEK

OPEN HEART SURGERIES WILL BE CARRIED OUT IN ADIYAMAN

4. MEDENİYETLER KAVŞAĞI ADIYAMAN SEMPOZYUMU

THE FOURTH CROSSROAD OF CIVILIZATIONS ADIYAMAN SYMPOSIUM

LATİF DOĞAN: BESNİ'DE 35 YILIM VAR

I SPENT 35 YEARS IN BESNİ

KADİM ŞEHİR: BESNİ

THE OLD CITY: BESNİ

17. YY. ŞAİRLERİNDEN BESNİLİ NEHCÎ DEDE (1616-1680?)

A 17TH CENTURY POET, NEHCİ DEDE FROM BESNİ (1616-1680?)

YAZI/*ARTICLE*,
DOÇ. DR. / *ASSOC. PROF.*
ÜZEYİR ASLAN*
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
MARMARA UNIVERSITY

Nehcî Dede, 17. yy.da yaşamış âlim ve mutasavvıf şairlerdendir. Asıl adı Mustafa olan Nehcî Dede, 27 Ağustos 1616'da Besni'de doğdu. Babasının adı Himmet olup "Seyyid"dir, yani Hz. Hüseyin soyundandır. Divanında yer alan Farsça bir şiirinden, 1645 yılında resmi bir göreve atandığı anlaşılmaktadır. Bu görevin nakibüleşraflık olduğunu tahmin ediyoruz; zira Nehcî hayatının sonlarına doğru Besni'den ayrılıp Şam'a gittiğinde aynı görev oğluna tevdi edilmiştir. Nakibüleşraflar Hz. Muhammed'in (S.A.V.) soyundan gelen kişilerin işleri ile ilgilenirlerdi. Nehcî de seyyid olduğundan bu göreve getirilmiş olmalıdır.

***Nehci Dede** was a scholar and mystic poet who lived in the 17th century. Nehci Dede, whose real name is Mustafa, was born in Besni on August 27, 1616. His father's name is Himmet and he was a "Sayyid", meaning he was a descendent of Prophet Muhammad's grandson, Hussain. It is understood from a Persian poem in his Divan that he was assigned for an official duty in 1645. We guess that this duty was nakibüleşraflık (a duty given to the descendants of the Prophet) because Nehci entrusted the same duty to his son when he left Besni for Damascus towards the end of his life. Nakibulesrafs used to deal with the needs of people who are the descendants of Prophet Muhammad (PBUH). Nehci must have been given this duty because he was a sayyid.*

* Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, uaslan@marmara.edu.tr
* *Marmara University Faculty of Arts and Sciences Department of Turkish Language and Literature, uaslan@marmara.edu.tr*

Nehcî Dede, 1649'da İstanbul'a gelerek mülazemet (staj) için aynı zamanda şair olan Şeyhülislam Bahâyî Efendi'ye (ö. 1653) müracaat eder. Ona Farsça bir şiir sunar. Bahâî Efendi Nehcî Dede'nin şiirini beğenerek onu fetva bölümünde mülazemete kabul eder.

Mülazametin tamamlanmasından sonra dönemin Anadolu kazaskeri Hüsamzade Abdurrahman Efendi'ye Farsça gazel takdim eden şair, günlüğü 25 akçe olan bir medresede müderris olarak görevlendirilir. Bu dönemde Nehcî Dede, bugün Süleymaniye Camii'nin Haliç'e bakan tarafında bulunan Müftülük binasının bulunduğu yerde Yeniçeri odalarında kalır.

TASAVVUF YOLU

Bir süre sonra görmüş olduğu birtakım manevi işaretlerin saiki ile 1652'de İstanbul-Cihangir'de tekkesi bulunan Perçençli (bugün Elazığ-Akçakiraz) Hasan Burhaneddin-i Cihangirî'ye (ö. 1663) bağlanarak tasavvuf yoluna girer. Hasan Efendi Halvetiyye tarikatının Cihangiriyye kolunun kurucusudur. Nehcî Dede müderrislikten ayrılır ve tekkede hizmet eden huzur dervişlerinin arasına katılır. 1655'te halife olması üzerine bir yıllığına Besni'ye gider. Bir yılın sonunda küçük oğlu Seyyid Seyfullah ile yeniden İstanbul'a Cihangir tekkesine gelir. Oğlu da Hasan Efendiye bağlanır. 1657'de İstanbul'da çıkan bir taun yüzünden oğlu hayatını kaybeder ve Karacaahmet mezarlığına defnedilir. Nehcî Dede'nin Besni'ye dönmesine Hasan Efendi izin vermez ve şair 1663'e kadar tekkede hizmete devam eder. 1663'te şair, şeyhinin izni ile Besni'ye giderek burada hizmete devam eder. Şair, Besni'ye dönüşünden kısa süre sonra şeyhinin vefat haberini alır. 1664'te büyük oğlu Seyyid Muhyiddin'i evlendirir. 1667'de zamanın Maraş valisinin ısrarı ile onun maiyetinde Şam'a gider. 1669'da Şam'da Şems Ahmed Paşa Tekkesi'ne yerleşir. Tekkenin şeyhliği ve kürsü vaizliği ona tevdi edilir. 1670'de bu defa Şam'da çıkan büyük taun sebebiyle bir yıl süreyle hasta yatar. 1674'te hacca gider. Bir yıl sonra Edirne seyahatine çıkar, yolculuk esnasında İstanbul-Cihangir'e de uğrayarak dostlarıyla hasret giderir. 1679'da Besni'de bulunan ailesini Şam'a getirtir, böylece artık Şam'a yerleşir. Şairin hakkında sonraki hayatı ile ilgili bir bilgiye sahip değiliz. Biz onun 1680 yılı civarında Şam'da öldüğünü tahmin ediyoruz.

Nehcî Dede'nin Tuhfe isimli eserinde bildirdiğine göre küçük yaşta ölmüş çocukları vardır. İki oğlunun ise adlarını biliyoruz: Seyyid Muhyiddin ve Seyyid Seyfullah. Seyfullah, İstanbul'da çıkan taunda 1657'de ölmüştür. Seyyid Muhyiddin ise Besni'de kalarak nakibüleşraflık görevini sürdürmüştür. Her iki oğlu da Halvetî-Cihangirî dervişidir.

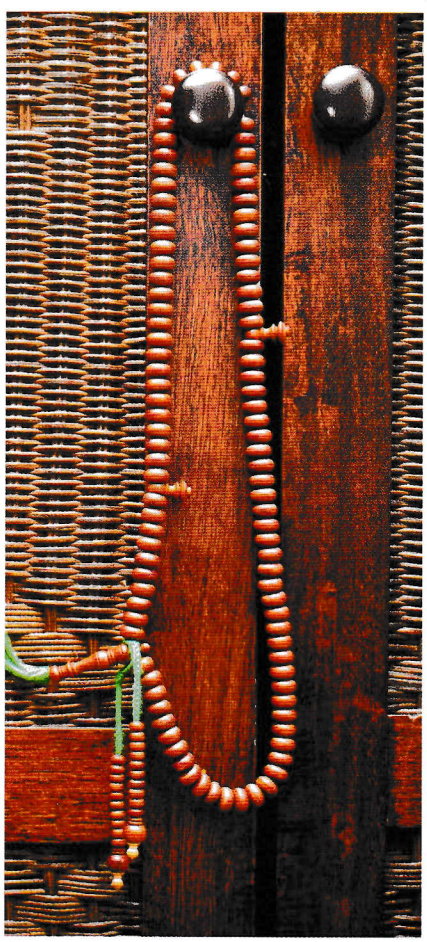

DİVAN VE TUHFE

Nehcî Dede'nin tespit edebildiğimiz kadarıyla iki eseri mevcuttur: Divan, Tuhfe. Şairin Divan'ı, bir kısmı Farsça olmak üzere çoğunluğu Türkçe şiirlerden mürekkeptir. İçinde 349 gazel yer almakta olup bunların 9'u Farsçadır. Tuhfe ise aslında Hasan Burhaneddin-i Cihangirî'nin hayatı, mucizeleri ve halifeleri hakkında bilgi veren bir eserdir. Bu arada şair kendi hayatına dair ayrıntılı bilgiler de verir. Bu yönüyle Tuhfe, otobiyografik bir eser hüviyeti de kazanmaktadır.

HASAN EFENDİ MEDHİYESİ

Şair, bize göre özellikle tarih düşürmede çok başarılıdır. Ama dönemin tezkirelerinden anladığımız kadarıyla kaside ve gazelleri de beğenilmiştir. Şairin Hasan Efendi Medhiyesi'nde yazdığı terci-bendinin vasıta beytinin, zamanında Cihangir tekkesinin kapısına asılmış olduğunu Tuhfe'den öğrenmekteyiz. Beyit şöyledir:

Gel gel Şeyh-i Cihângîre çâker ol
Yüzün koy eşigine hâke berâber ol

Yine şairin Köprülü Fazıl Ahmed Paşa'ya ve dönemin sadrazamlarından Melek Ahmed Paşa'ya kasideleri bulunmaktadır. Şiirlerinden onun Hâfız, Sa'dî, Urfî, Tâlib, Hassan ve Fuzûlî gibi şairleri beğendiği anlaşılmaktadır.

ESERLERİNDE BESNİ'DEN BİLGİLER

Nehcî Dede, özellikle Tuhfe'sinde, doğduğu ve yetiştiği yer olan Besni hakkında da bilgiler vermektedir. Meselâ, 17. yy.da Besni'de Sübhane isminde bir mesire yeri, Câmî-i Kebîr, Kâhta Mahalle Camii, Zeyrek Ağa Camii gibi ibadethaneler; Meydan Mahallesi, Gûyeng menzili, Veli Fakih ziyaretgâhı gibi mahallerin varlığını öğreniyoruz. Yine şairin hatıralarından Besni'de tasavvufi hayatın çok canlı olduğunu; Tekirdağlı Hacı Mustafa Dede, Tokatlı Abdülkadir Dede gibi Cihangir Tekkesi'ne bağlı kimi dervişlerin, havasının ve suyunun güzelliğinden dolayı Besni'ye yerleşerek memleketlerine dönmediklerini öğreniyoruz.

Nehci Dede arrived in Istanbul in 1649 and applied to Shaykh Al-Islam Bahayi Efendi (d. 1653), who was also a poet, for internship. He presented him a Persian poem. Bahai Efendi liked Nehci Dede's poem and accepted him as an intern in the department of fatwa.

He completed his internship and presented a Persian poem to Husamzade Abdurrahman Efendi, who was the military judge of Anatolia at that period, and he was given duty as a teacher at a madrasah for 25 coins a day. During that period, Nehci Dede resided in the Janissary soldier rooms where the current Mufti building on the Golden Horn side of Suleymaniye Mosque is.

THE SUFI PATH

After a while; he was motivated by a set of spiritual signs to enter a sufi path by becoming attached to Hasan Burhaneddin-i Cihangirî (d. 1663) from Perçençli (which is Elazığ-Akçakiraz today) who had a dervish lodge in Cihangir, Istanbul in 1652. Hasan Efendi was the founder of the Cihangiriyye branch of the Halvetiyye sect. Nehci Dede quit being a teacher and became one of the peaceful dervishes who served at the dervish lodge. He became one of the successors of his sheikh and came to Besni for a year in 1655. After a year, he went back to his Cihangir dervish lodge in Istanbul with his smallest son, Sayyid Seyfullah. His son also got attached to Hasan Efendi. His son died due to a plague in Istanbul in 1657 and got buried in Karacaahmet graveyard. Hasan Efendi did not allow Nehci Dede to return to Besni and the poet continued to serve in the dervish lodge until 1663. He got permission from his sheikh in 1663 and went to Besni to serve there. He received the news of his sheikh's death a short time after he returned to Besni. He got his elder son, Sayyid Muhyiddin, married in 1664. Upon the insistence of the governor of Maras in 1667, he went to Damascus with him with his attendants. He settled in Sems Ahmed Pasa Dervish Lodge in Damascus in 1669. He was assigned to be the sheikh and minbar preacher of the dervish lodge. He remained sick for a year due to a big plague that occurred in Damascus in 1670. He went to Hajj in 1674. He traveled to Edirne after a year and stopped by Cihangir, Istanbul during his travel to see the friends he had missed very much. He brought his family from Besni to Damascus in 1679 and settled permanently in Damascus. We do not have any information regarding the life of the poet afterwards. We guess that he died around 1680 in Damascus.

As informed by Nehci Dede in his book called Tuhfe, he had children who died at a small age. We know the names of his two sons: Sayyid Muhyiddin and Sayyid Seyfullah. Seyfullah died in the plague that occurred in Istanbul in 1657. Sayyid Muhyiddin continued to stay in Besni and carried out his duty as a nakibulesraf. Both of his sons were Halvetî-Cihangirî dervishes.

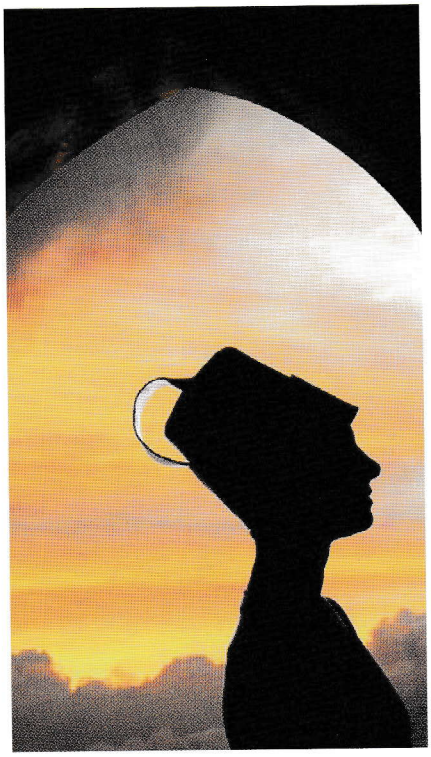

DIVAN AND TUHFE

As far as we have determined, Nehci Dede has written two books: Divan and Tuhfe. The poet's Divan consists of mostly Turkish poems and some Persian poems. There are 349 poems in the book and 9 of these are Persian. Tuhfe is actually a book that gives information regarding the life, miracles and successors of Hasan Burhaneddin-i Cihangirî. The poet also gives detailed information regarding his own life in this book. With this aspect, Tuhfe is also regarded to be an autobiography.

PRAISING POEM FOR HASAN EFENDI

In our opinion, the poet is especially very successful at composing a chronogram to commemorate the dates of events, but we understand from the official certificates of that period that his odes and poems were also appreciated. We learn from Tuhfe that the couplets in the praising poem for Hasan Efendi written by the poet used to hang at the door of the Cihangir dervish lodge. The couplet is as follows:

Come come and be a slave to the sheikh who is the conqueror of the world
Put your face on his doorstep and be together with the referee

The poet has also written odes for Köprülü Fazıl Ahmed Pasha and for Melek Ahmed Pasha who was the grand vizier of that period. It is understood from his poems that he admired poets such as Hâfız, Sa'dî, Urfî, Tâlib, Hassan and Fuzûlî.

INFORMATION REGARDING BESNI IN HIS BOOKS

Nehci Dede gives information about Besni, which is where he was born and raised, especially in his book called Tuhfe. For example; from his books, we learn the existence of an excursion spot called Subhane; places of worship such as Câmî-i Kebîr, Kâhta Mahalle Mosque, Zeyrek Ağa Mosque; neighborhoods such as Meydan Mahallesi, Gûyeng menzili, Veli Fakih ziyaretgâhı in the 17th century in Besni. We also learn from the memoirs of the poet that there was a very active life of Sufism in Besni and that some dervishes such as Hacı Mustafa Dede from Tekirdag and Abdülkadir Dede from Tokat who were attached to the Cihangir Dervish Lodge settled in Besni due to its nice weather and climate and did not return to their hometowns.